

Le- és felépítés – pénzügyi fedezettel

Győriványi-Ráth György elindult a maga által kijelölt úton

A fiatal karmester, amikor pályázatával megnyerte a Magyar Állami Operaház főzeneigazgatói státuszát, lendülettel és eltökélten akart megváltoztatni olyan tradíciókat, amelyek eredete már a homályba vész, hatásuk azonban számára elfogadhatatlan határokat szabtak nemcsak az intézmény, de a műfaj magyarországi fejlődésének is. Annak ellenére, hogy zenei életünk szinte valamennyi résztvevője változásokat igényelt és helyeselt nagyhírű, gyönyörű zenés színházunkban, aggodalommal tekintett a főigazgató „szándéknyilatkozata” hallatán. Félő volt ugyanis, hogy ízetlen, durva, zenétől távoli ellenségeskedésektől visszhangzik majd az Operaház tájéka, ami akár kudarcra is ítélné a szükséges folyamatokat.

Lehet, hogy ezúttal is voltak elégedetlenkedők, olyanok, akik kíméletlennek és igazságtalannak tartották a már megtett lépéseket, mindezt azonban sikerült a falakon belül tartani és eközben nem meghátrálni: a Minisztérium a program költségvetésében igényelt pénzt megajánlotta, a tervezés most már konkrét anyagi háttér előtt folytatódhat.

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy egyetlen évad alatt teljesen megvalósítható az új műsorpolitika és az azt kísérő számos egyéb változás. A struktúra azonban már adott, amibe fokozatosan beépíthetők az újonnan alkotott elemek.

Arról, hogy most hol tart és mit prognosztizálhat az Operaház, az Erkel Színházban január 27-én bemutatott Falstaff produkció kapcsán egy január 15-i sajtóbeszélgetésen nyilatkozott Győriványi-Ráth György.

Az átalakítások következetesen irányulnak:

- 1.) a szakmai színvonal emelésére általában;
- 2.) a műsorszerkezet átalakítására, frissítésére;
- 3.) új típusú bérleti rendszer kialakítására, ennek érdekében
- 4.) két önálló, saját műsorarculatú színház létrehozására.

A szakmai program megvalósításának egyik első előfeltétele az volt, hogy felmérjék: milyen felkészültségűek a szólisták, zenekari és kórustagok. Meghallgatáson vettek részt tehát a művészek, amelyek során – a zenekar és a kórus tagjait - különböző, a fizetési sávokat is meghatározó kategóriákba sorolták őket. A kórustagoknak kijelölt opera- (kórus)részletek mellett két áriát is kellett énekelniük. Az énekkar szakmai tudása heterogén képet mutatott: vannak felkészült, jól képzett hanggal rendelkező tagok, vannak azonban amatőr színvonalon megszólalók is. Igaz, a kórus még a többi alulfizetett muzsikushoz képest is nagyon alulfizetett volt. Most, hogy a megfelelő leépítések megtörténtek, február 20. és 25. között mintegy 30 új kórustag felvétele érdekében lesznek meghallgatások. Önálló kórusa lesz az Operaháznak és az Erkel Színháznak. A karvezetők előtt komoly feladat áll: ösztől ugyanis mindkét színházban „teljes értékű” együttesnek kell elkezdni az évadot.

Ugyanez a feladat áll a zenekari muzsikuskok előtt. A meghallgatáson nekik egy klasszikus versenyművet és három zenekari műrészletet kellett eljátszaniuk. A muzsikuskok felkészültségét és a meghallgatáshoz való hozzáállását nagyon jónak értékelte Győriványi-Ráth György. Megítélése sze-

rint kétharmaduk bármilyen feladat megvalósítására alkalmas, egyharmaduk egy erős középmezőnyt képvisel.

A két színháznak természetesen két külön zenekara lesz, amelynek tagjai csak abban az együttesben játszanak, ahol „státuszban” vannak. Mindkét együttesnek magas színvonalúnak kell lennie, hiszen a két színházat azonos vezetés, azonos művészi szemlélet irányítja, éppen csak a célok mások, amelyeket meg kell valósítaniuk.

A muzsikuskok bérezése folyamatosan kontrollált minősítési rendszer alapján történik, amelynek kiindulópontja a közalkalmazotti nomenklatúra. Az egységesített, megemelt alapfizetés összege 100 000 Ft, amelyhez kor szerinti és minőségi pótlék, valamint a próba- és szolgálatszám szerinti kiegészítés társul. E plusz pénzekből kettő is alkalmas arra, hogy a muzsikuskokat felkészültségre és fegyelmezett munkára inspirálja. A minőségi pótlék 20%–150%-ig terjedhet, és a mindenkori minősítés határozza meg. A minősítést két elem határozza meg: a meghallgatás eredménye, amelynek révén legfeljebb 15 pontot kaphattak a jelöltek, valamint a művészeti vezető, karnagy és szólamvezetők által adott úgynevezett „hozott” pontszám, amely személyenként – pontozóként – maximum 5 lehetett. Az így kialakult 1–35-ig terjedő skála alapján 20–30 szerzett pont között kapnak „jó”, 30–35-ig „kiváló”, muzsikuskok kapott „jó”, 30–35 „kiváló”, 35 fölött „kiemelten kiváló” minősítést. A rendszerből az is kiderül, hogy a meghallgatások időről időre megismétlődnek majd.

A próbák és előadásszámok után járó pótlék abban az esetben adható, ha a muzsikuskok

pontosan és fegyelmezetten vett részt a kérdéses munkában. Minden ellenkező esetben az összeg megvonható. Előzetes számítások szerint tehát a pénz éppúgy fegyelmezhet is, mint ahogyan motivál.

A színházi műsorrendet mindeddig alapvetően a bérletekhez igazították. A hagyományosan meghirdetett előadássorozatok számos adminisztratív előírásnak feleltek meg: mely napokra szól, milyen jellegű művekre, milyen darabok szerepeltek az adott bérletben a megelőző szezonok során, stb. Így valóban nehéz volt változatos műsorpolitikát kialakítani és ebben színvonalas előadásokat létrehozni. Az ugyanis már nem járható út, hogy havonta legyen mondjuk egy Carmen előadás, mert sem a szerződéseket, sem a próbákat, sem a színpadi kellékeket (beleértve a színpadi zenét) nem lehet megfelelő biz-

tonsággal garantálni. A következő évadtól blokkszerűen kerülnek színre az egyes alkotások: adott időintervallumon belül valósítja meg az Operaház az évadra tervezett előadás-számokat. Minden darabot három szereposztásban tartanak műsoron:

- 1.) nemzetközi sztárokkal;
- 2.) hazai legjobbakkal;
- 3.) hazai fiatalokkal.

A különböző szereposztások egyben különböző jegyár-kategóriát is jelentenek majd. Előzetes becslések szerint így mindenki megtalálja számítását: az is, aki elsősorban a művészekre és az is, aki inkább magára a darabra kíváncsi. Lehetőségük lesz fiatal művészeinknek főszerepben is gyakorlatot szerezni, megismertetni és megkedveltetni magukat a közönséggel.

A szellem frissen tartását szolgálja, hogy nem lesz az Operának főrendezője. Meghívások alapon rendezik majd a műveket – mindegyiket az a rendező, aki eddig a legjobbnak bizonyult az adott produkció kapcsán. Produkciókat is meghívunk majd – ehhez természetesen tudni kell, hogy a műsortervben szereplő művek melyikét ki és hol vitte színre, ezek közül melyik bizonyult sikeresnek és melyik „importálható”. (A Pikk Dámát például már e koncepció keretén belül nálunk is a Vagyim Milkov féle rendezésben mutatják be a közeljövőben.)

A bérleteket a fennálló műsorrendhez igazítják. Így is megvalósítható, hogy minden sorozatba kerüljön a megfelelő művekből a megfelelő napokra. A hagyományos, akár klasszikusnak is nevezhető repertoárnak az Erkel Színház, az újabb, ritkábban játszott da-

raboknak az Operaház ad otthont az elkövetkezőkben. Szeptembertől elsősorban ez utóbbiak állnak a műfaj kedvelőinek rendelkezésére, hiszen az Erkel Színház színpadát felújítják (erre a pénz rendelkezésre áll!), és emiatt ott csak novemberben indul a 2002/2003-as évad. Az Erkel Színház egyébként önálló adminisztratív és művészeti igazgatóval (O. Kovács Szilveszterrel illetve Keselyák Gergellyel) kezdheti új, önálló, az Operaház szellemiségétől azonban semmiben sem eltérő életét.

Mindezek a tervek előreláthatóan anyagiilag és munkaszervezésben is rendezett körülményeket prognosztizálnak a zenekari muzikusoknak. Cserében igényes és odaadó munkát várnak el tőlük. Győriványi-Ráth György igazi csemegékkel is kecsegteti a muzikusokat: Tervezi az itthon méltatlanul mellőzött szláv sikerdarabok bemutatását, köztük Janaček Jenufáját és a Katja Kabanovát, Sosztakovics tragikomikus, briliáns zenei nyelvezetű színpadi művét Gogol Az orr című novellájára, valamint Rimszkij-Korszakov Meze Szaltán cárról című kompozícióját.

Külön fejezetet jelent a tervezett Dohnányi Fesztivál, amellyel a zeneszerzőként méltatlanul mellőzött művész emléke előtt kíván tisztelegni a társulat. Bemutatják színpadi műveit, balettkompozíciót terveznek olyan hangszeres darabjaiból, amelyek még nem szerepeltek az eddigi balettenek között. Győriványi-Ráth karnagy úr játszani szeretné azt a II. szimfóniát, amely 1948 óta nem hangzott el Magyarországon.

E fesztivál kapcsán külön hangsúlyt kapnak a Székely Bertalan Terembe tervezett ka-

marazenei hangversenyek, amelyek szereplői az Operaház zenekari művészei lesznek. Dohnányi kamaraművei mellett megszólalnak majd Zemlinsky, Schönberg remekei is.

Az új művészeti vezető nem feledkezett meg arról sem, hogy egy kialakított és jól működő rendet csak úgy biztosíthat hosszú távon, ha saját nevelésű utánpótlásról gondoskodik. Ezt szolgálja a színházban működő Stúdió, amelynek első felfedezettjei már le is aratták az első babérokat. A fiatalok a mindennapi munka mellett rendszeres kurzusokon is részt vesznek, amelyeken olyan hírességektől tanulhatnak, mint amilyen Hamari Júlia, Renata Scotto, A. Reynolds és mások.

Figyelme nemcsak a színpadon állók, de a nézőtéren ülők utánpótlására is irányul: ismét látogathatók a műveket rövidített változatban, magyar nyelven megszólaltató lépcsőházi koncertek, tervezik a gyermek és ifjúsági operabarátok hálózatának kiépítését.

Szeretnék, ha minden jelentős előadást felvenné a Magyar Televízió, mégpedig nemcsak az első szereposztást a külföldi sztárokkal, hanem a másodikat is, amikor hazai legjobbjaink énekelnek.

A sajtótájékoztató rózsaszín képet festett tehát az Operaház közeljövőjéről. A koncepció átgondoltnak tetszik, hiszen mindenkit érint, akár a munkáról, akár a juttatásokról van szó. A főzeneigazgató szemlátomást élvez a kormányzó erők bizalmát, hiszen jelentős összeggel támogatták már eddig is az elképzelések megvalósítását. A rendezettség mindenképpen a zenei élet javát szolgálja, az újítások minden egyéb eredménye még „hab a tortán”.
Tóth Anna

TISZTELETJEGGYEL...

Próbák és megpróbáltatások

Őszintén szólva nem tudtuk igazából elképzelni a versenygazdaságot. A mindenható állam köldökzsinórján lógva gyakorta elábrándoztunk, milyen is volna, ha a sikert és az elismertséget nem holmi külső, mesterséges szempont szerint mérnék, hanem ez csakis a tehetség, a szorgalom és a kitartás függvénye lenne. Mindeme gondolatkísérlet azonban az állam ölébe kuporodva történt, ahol meleg volt ugyan, de kilátni nem különösebben lehetett. A politikai rendszerváltozás sem hozott azonnali művészeti rendszerváltást: a legvadkapitalistább megoldásoktól a leghumánusabb eljárásokig mindenre volt példa a kultúrafinanszírozás tajtékos vizein. Bő tíz évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy erre vagy arra a módszerre felelősséggel rámondhassuk: valamilyen szempontból modellértékű.

Ha a szimfonikus zenekari életet tekintjük, modellkísérletekből aztán nem volt hiány. Úgyis mondhatnánk: lassacskán Dunát lehet rekeszteni velük. A muzikusok, az érdekvédők és a zenekarvezetők egyaránt megtanulhatták: zavaros időkben a túlélés a legnemezebb célkitűzés. Csakhogy egy olyan területen, ahol egyszerre kell jelen lennie a művészi kifejezésnek és az üzemszerű működésnek, a kulturális missziót muszáj összeházasítani a gazdasági racionalitással. Ez a kötéltréfa pedig ahány ház, annyiféle koreográfiával zajlik – ám az mindenképpen közös bennük, hogy nagyot lehet zuhanni.

Felfedezhető egy másik közös vonás is: a zenekari tagok díjazásánál, esetleges további foglalkoztatásánál mind több helyen valami-féle teljesítményskálát, pontrendszert igyekeznek meghonosítani. A próbajátékokra utasított zenészek, túltéve magukat az első elemi felháborodáson, mintha kezdenének megbarátkozni a gondolattal: úgy kell alakítani pályaképüket, hogy teljes értékű zenekari tagként csupán addig számítanak rájuk, amíg képességeikhez viszonyítva maximálisan teljesítenek. (Olykor ez is kevés, ha egy-egy szólamon belül túlságosan erős a belső konkurencia.) Az érdekvédelem hagyományos harcmódora, a kollektív szerződések fedezékébe bújó, „kibekkelő” hozzáállás azonban kevésnek tűnik ahhoz, hogy az elbírálási szempontok méltányossága garantálva legyen.